

**АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
У СВІТОВИЙ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР**

У сучасному суспільстві освіта і знання стають транскордонним та транснаціональним явищем. Формування єдиного світового освітнього простору відбувається через зближення підходів різних країн до організації освіти, а також через визнання документів про освіту інших країн. Загальноєвропейський простір вищої освіти (ЕНЕА) й загальноєвропейський дослідницький простір (ERA) утворюють сучасне європейське суспільство знань. Спільний європейський освітній простір, з одного боку, сприяє зростанню мобільності студентів та професорсько-викладацького складу, а з іншого – академічна мобільність є необхідною умовою формування самого спільного освітнього простору.

Метою дослідження є розкриття сутності поняття «академічна мобільність», визначення її стану в Україні та перспективи розвитку академічної мобільності в умовах інтеграції України у світовий науково-освітній простір.

Поняття «академічна мобільність» розглядають та класифікують з різних точок зору. Так, стосовно країни, розрізняють зовнішню академічну мобільність і внутрішню. За способом організації існує організована (здійснюється в рамках економічного, політичного або міжуніверситетського академічного партнерства) та індивідуальна (з власної ініціативи студента). В залежності від мети розрізняють горизонтальну (на певний строк під час навчання) та вертикальну мобільність (з метою отримання наступного академічного чи наукового ступеня) [4].

Академічна мобільність збільшує шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищує якість трудових ресурсів національної

економіки. Вона стає відповіддю національних систем освіти на виклики глобального освітнього простору, жорстку конкуренцію на ринку освітніх послуг. [2].

В абсолютних цифрах за кількістю студентів, які навчаються за кордоном, попереду азіатські країни – Китай, Індія та Південна Корея. Освітню мобільність у Європейському Союзі забезпечує низка спеціальних програм з багатомільйонними бюджетами. Для академічних обмінів між державами Євросоюзу та іншими країнами в рамках цього проекту працює програма Erasmus-Mundus («Еразм-Світ»). Проте, незважаючи на фахову підтримку з боку ЄС, нею скористалися лише поодинокі ВНЗ України, які мають реальні партнерські зв'язки з ВНЗ країн Євросоюзу.

В контексті стратегічних завдань державної освітньої політики України зовнішню студентську мобільність слід розглядати як істотну статтю поповнення бюджету, а професійну мобільність професорсько-викладацького та адміністративного складу ВНЗ варто розглядати як механізм підвищення рівня національної освітньої системи за рахунок вивчення іноземного досвіду, а також як спосіб подолання відставання вітчизняної університетської науки, яке виникає через брак фінансування й відсутність сучасного обладнання. Концептуальними щодо академічної мобільності є положення Болонської декларації про те, що студенти Європи мають потребу і право на навчання для здобуття ступенів, що визнаються в Європі, а не тільки в країнах (регіоні), де їх здобуто, а також те, що головною відповідальністю навчальних закладів та установ європейської вищої школи є гарантування надання однаково високого рівня кваліфікації своїм студентам [1].

Адаптація національної системи освіти до загальноєвропейських критеріїв дозволить державі забезпечити принципову можливість розвитку академічної мобільності української вищої освіти. Наріжною проблемою Європейського простору вищої освіти експерти Болонського процесу називають розробку і впровадження національних рамок кваліфікації на

основі результатів навчання. «Рамка кваліфікації є важливим інструментом, який забезпечує порівнюваність і прозорість в ЄПВО і полегшує рух студентів всередині систем вищої освіти й між ними» [5]. Міжнародним освітнім співтовариством визначені й зафіксовані численні аспекти, що впливають на зростання міжнародної студентської мобільності, при цьому розвиток механізмів гарантування якості освіти та захисту іноземних студентів знаходиться в компетенції приймаючих країн.

У той час, як у світі академічна мобільність має системний, організований на рівні державної політики характер, то в Україні вона поки залишається спонтанним та індивідуальним явищем. Серед країн-імпортерів українських освітніх послуг на перших позиціях стоять Китай, РФ, Туркменістан [3], чому сприяє дозвіл іноземним студентам з квітня 2010 року обирати мову навчання – англійську, українську або російську (хоча в більшості ВНЗ викладання здійснюється лише державною мовою). Разом з тим, офіційні джерела інформації про освітні можливості для іноземних студентів обмежуються щорічним каталогом міжнародної освіти, що видається Департаментом міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Міністерства освіти.

Існує багато інтернет-сайтів, які рекламують вищу освіту в Україні для іноземних студентів. Однак більшість іноземних студентів скаржаться на брак і обмеженість доступу до достовірної інформації, включаючи дані про вартість проживання в Україні та права іноземних громадян. Вони отримують мінімум інформації про власний правовий статус від адміністрації університетів, в яких навчаються.

В десятку країн, де найчастіше навчаються українці, входять Німеччина, Польща, США, Франція, Чехія, Італія, Угорщина, Австрія, Великобританія. В останні 3 роки спостерігається тенденція до підвищення рівня внутрішньої мобільності студентів за рахунок спрощення механізму переведення студентів з одного ВНЗ до іншого за рахунок трансферу та накопичення кредитів ECTS. Бакалавр будь-якого університету може

продовжувати навчання на другому циклі іншого університету. Проте поки не запрацювала Національна рамка та дескриптори кваліфікацій, під час переведення студентів виникають значні академічні заборгованості. На часі налагодження системного партнерства національних ВНЗ, де мобільність стане частиною відносин з урахуванням багатьох факторів. [2]. Підвищенню внутрішньої мобільності кадрів сприяє обмін викладачами між різними вищими навчальними закладами, який відбувається переважно за рахунок суміщення посад викладачами різних ВНЗ.

Міжнародна академічна мобільність розвивається в Україні дуже повільно. Закордонне навчання й стажування за рахунок ВНЗ або держави становить менше 10 % від офіційно оголошеної кількості «мобільних українських студентів». Більшість академічних обмінів студентів відбувається шляхом укладення двосторонніх договорів між університетами України та Європи.

Фінансування академічної мобільності МОН України пропонує здійснювати за рахунок коштів вищих навчальних закладів, фондів підтримки й розвитку вищої освіти, грантів, коштів приймаючої сторони або особистих коштів учасників академічної мобільності. Для гармонізації європейських та вітчизняних освітніх та освітньо-професійних стандартів потрібно зіставити національні й міжнародні класифікатори професій, їх функціональні параметри, критерії оцінки освітньо-кваліфікаційного рівня, виробити однакові підходи до нормативної і варіативної складової змісту підготовки у кожному напрямку й спеціальності, досягти співмірності навчальних планів за обсягами й характером практичної підготовки. Висока якість освіти досягається за умови глибокої індивідуалізації навчання, коли ядром навчального плану студента є обов'язкові дисципліни, а далі він сам формує його варіативну частину, яка відображає спеціалізацію підготовки відповідно до структурно-логічної схеми.

Отже, розвиток академічної мобільності уможливить прискорення інтеграції країни до Європейського освітнього простору, вдосконалення

освітніх технологій, вихід якості української освіти на світовий рівень, інноваційний розвиток університетської науки та інтеграцію її з виробництвом, надходження значних коштів до державного бюджету, які можна інвестувати в розвиток вітчизняної системи освіти, покращити якість трудових ресурсів країни та можливості працевлаштування українців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н.М.Гуляєва // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 року м. Дніпропетровськ). – К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – С. 76-81.

2. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н.М.Гуляєва // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 року м. Дніпропетровськ). – К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – С. 79.

3. Держава не знає скільки українців навчаються за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/abroad/news/35490/>

4. Internationalization and Trade in Higher Education: Opportunities and Challenges. – Paris: OECD Publications, 2004. – P. 20-21. 2. Santiago P., Tremblay K., Basri E., Arnal E. Tertiary Education for the Knowledge Society: Social Features, Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation. Vol. 2. / P. Santiago, K. Tremblay, E. Basri, E. Arnal. – Paris: OECD, 2008. – P. 243.

5. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. Leuven and Leuven-la-Neuve, 28-29 April [Electronic resource]. – Mode of access: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-675_en.htm